

ABLONCZY LÁSZLÓ

*Négy évszak**Nyári csillagforgó*

*Bolond Istók jön álarcosan, szalma-ruhában,
varázsdobbal a karján, és bokáján csörgők, testén
mindenféle fityegők. Szökdecsel, dobol, kántál):
Hess, ti rontó szellemek! / Kő-odúba bújjatok! /
Hej, hej! (A zene elballgat.)
Paprika Jancsi (ábitattal) Istók, de megszépített
téged a táltos! Most elbiszem ám, hogy akármit
végbeviszel.”*

(Weöres Sándor: *Holdbeli csónakos*)

* * *

*„...égett a szívem, és talám az oldalamon is
kifakadt volna, ha az számot fel nem tátottam
volna.”*

(Bornemisza Péter – 1578).

zilágyi Áron – kard; Gyurta Dániel – 200 m mellúszás; Berki Krisztián – lólengés; Pars Krisztián – kalapácsvetés; Dombi Rudolt-Kökény Roland – Kajak 2. 1000 m; Szabó Gabriella, Kozák Danuta, Kovács Katalin, Fazekas Krisztina – Kajak 4. 500 m; Kozák Danuta – Kajak 1. 500 m; Risztov Éva – 10 km női nyíltvízi úszás – és a magyar közönség: az olimpiai csapat kiemelt gyémánt fokozatú támogatója: „Isten, áldd meg a magyart!...”

AUGUSZTUSI NYÁRESTÉKEN. *(Bodroghalászon, szülőházam udvarán, nagymamám éde-
ni portáján gyermeki mindenség – keresésben fel-feltekintettem a csillagos égre, s tűnődtem, a Kis és
a Nagy Göncöl szekeret ugyan miért nem hajtják az angyalok? Mert helyben állva remegve tündö-
költek; tán a lovakat épp pibentetik? Néztem meredten, s vártam, mikor indulnak el a kozmoszi or-
szágúton, de moccanatlanoknak láttam őket – ám egy-egy csillag hirtelen átsuhant az égen, s vala-
bol eltűnt a földi horizonton. Később már a hulló fényességeket kerestem, s egyszer a balatoni
éjszakában, máskor Tamási Áron Farkaslakája fölött kutattam a kicsi és a nagyobb csillagok égi
játékát. Legényecske korában vajon melyek világoltak neki oly fényességgel, hogy az Énekes madár
című színpadi játék mellett székely ifjai és öregjei annyi más írásában is lesik az égi jeleket? Fo-
gatosnak soba nem képzeltem magam, azt meghagytam Mókának és társainak, de nem kutattam
a betlehemi csillagot sem. Mert nyáron adventi várakozásban mégsem élhetünk, hiszen Advent
nagybetűs és fényességes, egyszeri és lelkét betöltő csoda, se olimpiával, se családi ünnepekkel és
semmi más eseménnyel nem csereszabatos. Advent a Megváltó születésének misztériuma, így hívó
embernek földi eseményt adventiséggel azonosítani csalóka hevülés.)*

Ha emlékeimben hatvan év világvilágjátékának történetét felidézem, adatok, csúcok, si-
kerek, kudarcok árjában egy érzés folytonos bizonyossággal áthatja az embert: a nemzeti
lelkesültség kivételes állapotát ígéri egy-egy olimpia. S hogy csalódások és mámorok

miként összegződnek, majd kopnak vagy rögzülnek, s miként fényesednek, az emlékező-képessége mellett, sok más tényező is befolyásolhatja. Az olimpia már csak ezért sem színönimája a jézusi csodának. Mert a Gyermek a Szeretet és a Megváltás égi képviselője, a legnagyobb világverseny pedig annyi háborúság, vérontás közepette esendő földi voltunk békés, nemes, de egyre nemtelenebb küzdelmeinek parádéja. Ilyenképpen nagy izgalom, amikor a helsinki olimpia labdarúgó döntőjét a láncos kutya országával, Jugoszláviával vívtuk, Zoltán nagybátyám és a halászi tanító, Szombathy Sándor bácsi örömét hallva, én csak a győzelem boldogságát éreztem. De hogy vele és a többi arany-, ezüst- és bronzéremben háborús vereségünk után, folytonos lefasisztázásunk légkörében, bolsevik elnyomatásunkban egy pillanatra a Győzelem és a Szabadság érzése is ujjongott bennük, azt csak később értettem meg.

Hogy nem vagyunk többek, de alábbvalóbbak sem más nemzeteknél, ezt előbb főként az Aranycapat és Iglói mester csodafutói, Iharos, Rózsavölgyi, a kis Kovács Kucot legyőzve, éltette bennünk. S persze gyanakodtunk politikai kényszerre, amikor a világot verő Puskásék a szovjetekkel legfőbb döntetlent játszottak. Egy legenda pedig úgy szólt, hogy Szusza azért nem lehet válogatott, mert Dózsásként engedély nélküli gólt rúgott a moszkvai Dinamónak. Az idő jelének véltem, amikor Debrecenből Pestre rándulva elvitt édesanyám a Népstadionba, és a magyar–lengyel meccsen a Népstadionban Szusza is játszott, Iharos pedig világcsúcsot futott. Aztán a budapesti kosárlabda EB, a magyar–szovjet döntő! – talán az '54-es foci VB-nél is mámorosabb meccset jelentett, mert a szovjetekkel játszottunk! És: GYŐZTÜNK! Bánhegyi, Zsíros, Bencze... és a többiek – aranycapat voltak ők is! S az örökösen bennünket lelkesítő Szepesi! Tizenegy évesen mit se foglalkoztam a szovjet pártkongresszussal és a Petőfi körrel, de az idők jelét éreztem: amikor szeptemberben Moszkvában Czibor mesteri góljával megvertük a szovjeteket! A filmhíradó tudósításáért többször is elmentem a Víg mozgóba, ma se tudom milyen játékfilmet vetítettek, de Czibor gólját és a válogatottba visszatért Grosics Gyulát, a levegőben úszó fekete párducot látnom kellett, hogy a ruszlik be nem vehették kapuját. Nekem a forradalom ma is a moszkvai meccsel kezdődött.

S aztán a melbourne-i játékok! Az olimpiai világméretű ünnepe 1956-ban tudatosult. A küldöttség vizályos kijutása Prágán át, és mi lesz velük; kinti kérdés: a hatalom ügynök-sportvezetőinek eltávolítása...? Szepesi szégyenteljes nyilatkozata...! Szakadozottan érkeztek a hírek; s ekkor időleges újságolvasó lettem. A történelmi időket is megélt Pénzügyi palota oldalában, a vágóhídi 4-es villamos megállójánál egy kéménnyel ékesített rozoga fabódé állt. Benne tolókcocsiban háborús rokkant; szivarfüst-pácolta arccal dohányt, bélyeget és újságot árult, így *Népsportot* is, amely délre mindig elfogyott. Iskolakezds előtt még nem nyitott; az öreg látván olimpiai sóvárgásomat, félretette a lapot. Nevemet többször is kérdezve odáig jutott, hogy ceruzával naponta ráírta: „ablai”, s mert az ország még bolydultságban élt, egy-két napos késéssel olvashattam a melbourne-i eseményeket. Urányi-Fábián, Keleti Ágnes... – és Papp Laci harmadszor! És Szepesi jajdulása; a vízilabda; magyar–szovjet! Zádor Ervin vérző homlokában az éjjelnappal az utcánk végében átrobogó szovjet tankok és a Püspöki palota s a Péterfy utcai laktanya kiskatonáinak halálát és minden magyar áldozat jelképét is láttam. A MI, Magyarok akkor tudatosult bennem közösségi élménnyé, amely a szabadság érzésében és mindenkori óhajlásában olvadt fel. S aztán ki tér haza, ki nem, és megy amerikai vándorútra, erről már a Szabad Európa tudósított, mert a hazai rádió és a lapok újra el-

kezdtek a gyakran némaságba is csomagolt hazudozást, amely Kocsisék sorsával is összefonódott, s tartott évtizedeken át Vitray Tamás Puskás-piszkolásáig és még tovább.

(Valamikor a hatvanas évek közepén Pilinszky János debreceni találkozásán Simon Weilre hivatkozva arról beszélt, hogy a közösségben a hibázó jobban kitűnik, mint aki helyesen válaszol, vagy oldja meg a feladatát. S hogy a római események felmerülnek bennem, emlékeztem gyarlósága fölött röstelkedem. Pontosabban az emlékezetre is igaz: a sikerek természetesek, de a hibák, az elpuskázott esélyek keserve sokszor jobban belénk ég. Oly természetes volt, hogy a magyar kard tovább fényesedik, és Kárpáti Rudolf folytatta a hagyományt, ám azonmód két kudarcos mozzanat villan elő: a vízilabda harcban Rusorán büntetőt hibáz, fociban pedig Várbídi véti el a tizenegyest, s mindkettő végzetes a magyar csapatok sorsára. Miért e különös és esendő negáció? A siker akarásának görcséből - hogy a legjobbak legyünk - és nem sikerül. Mert bizony: csak a győzelemnek örültem - sírni a szurkolónak a második, harmadik és további helyezettekért is szabad! Mert a nemzeti lobogó mellett a világ a Himnuszt, a győzelem zsoldárát nem hallja.)

Róma emlékében a műszaki fordulat: édesanyám munkabélyén, a Varga utca és a Szent Anna, alias „Béke” utca sarki épület földszintjén televíziókészülék működött; és élő kép Rómából! Élesen előttem az uszodai pillanat a száz méteres gyors után: azonos eredmények döntésében Larson a vízben várja az elektromos mérőt.)

Tokió, Mexikó, és tovább ...- négyévenként, ha időm engedte, a televízió előtt számoltam az érmekeket és a pontokat, valamennyiükre gondolva a büszkeség melege töltött el. Zsivótzky Gyula a halál torkából visszatérve győzedelmeskedett! Többszöri második helyezés után Parti János kenuban, Polyák Imre birkózásban felgyűrte magát a himnusz magaslataira. Pesten a hetvenes, nyolcvanas években azért is szerettem a Dob utcai Polyák-poharazót, mert láthattam az olimpia bajnokot, aki a fröccseimet mérte! Öttusázók, kajak-kenusok, Széchy Tamás legénysége: Hargitai, Darnyi, Verrasztó, Sós, Rózsa...; Kiss László Egérke-tündérékéje! Mindannyian csillagok! Olvastam, hallgattam és siketrevettem a formát, amikor a Szovjetunió fölényét cifrázták, mindig úgy keverték az érmekeket, számokat, hogy a bolsevik világ felsőbbrendűsége igazolódjon: a szovjet külön Amerikánál. Ezért is, magunk mellett mindig az Egyesült Államok sportolójának szurkoltam. És Stefanek Gertrúd zokogása a dobogó felső fokán, amikor Los Angeles helyett „barátság-játékok”-kal próbálták ámitani-hűteni a rendszer gyűlölők háborgását. Amely csak fokozódott azzal, hogy újságírók és sportvezetők egy bizalmi csapata erkölcselenségét leleplezte azzal, hogy elutazott a játékokra.

(Miért maradt el Balczó András Mexikóból? Már előre neki osztottuk az aranyat, s nem utazhatott. 1976. június 5-én Kalocsán közös szállodai szobában átbeszélgettük az éjszakát. Elmondta történetét. Fél évvel korábban a csapattal egy nyugati versenyen jártak, s majd a bukaresti verseny következett. Egyik társa hazai megrendelésre órákat vásárolt, s megkérte: a vívózsákban vinné haza Pestre, mertbogy ő egyenest Bukarestbe repül. Balczó szívességszállítmányát a ferihegyi vámőrség felfedezte. A csempészet vádjától nem menekülhetett, s eltiltották. Az olimpiára nem utazhatott; órák társa bajnok lett! Akkor nem kérdeztem, ma már feltételezem: vajon előre szervezett akcióban Bajnok úr nem provokációs csapdát szervezett a nálánál jobb feltétlen esélyes sportoló köré?...)

CSILLAGHULLÁS? Debrecenben még jámbor és gyanútlan gyakornoknak érezhettem magam, ám a pesti szerkesztőség már országos és világméretű belterjesség fuvallatával érin-

tett meg. Talán 1971-ben, a közeledő nagy játékok esélyeit latolgatva, olimpiákat járó, sportos kollégám hökkenetes tényeket sorolt. Közülük kettő különösen felkavart: a korábbi küzdelemben a magyar pólósok összeadták a dollárjukat, és a román bírót megvették, hogy a szükséges gólarányhoz segítse a csapatot – épp a szovjetek ellen! Úgy is történt, s bizony ezt én vitézi tettek is véltem, mert az „ahogy lehet” harcának és győzelmének eszméje mindennél fontosabb örömforrást jelentett. De azt is elmondta a sportos kolléga, hogy a vívók körében a nemzetközi versenyeken tusvilágvásár virágzik. Miszerint: leadom a találatot, az asszót Párizsban, s majd fél év múlva egy moszkvai versenyen visszakapom... Soha nem lehet rájuk bizonyítani, s ebben a vívóbizniszben egyik honi szakágunk mesterbajnokai élen járnak... Évtizedeken át hitetlenkedtem, de nemrégiben az egyik napilapban Pézsa Tibor olimpia bajnok kardozó is hasonlóan sejtelmeskedett a régi szép időről.

(Sokszáz beszélgetésre volt alkalmam hírlapíró évtizedeimben, s gyakorta érezhettem úgy, hogy ez vagy amaz a kérdés bennem ragadt. Másnapra jobbára elfeledtem, mert újabb penzum következett, de egy mulasztás végigkíséri az életemet. Valamikor 1971-ben laza, munkátlan délután ígérkezett, s majdani párommal megbeszéltem a találkozót; már indultam volna, amikor a sportszerkesztő szívességre kért. Azonmód mennék-e egy gyors napi tudósításra a Népstadionba, W. Daumé-nak, a müncheni olimpia szervezőbizottsága elnökének sajtótájékoztatójára. Vállalnom kellett; noha sem előtte, se azóta sportújságírók körében nem időztem. Hozzá: csak annyi időm maradt, hogy a randevúról magammal szédítsem a leánykát, így ketten és ismeretlenül toppantuk a terembe. Koros, rangos férfiak gyülekeztek, sokat nézték az ismeretlen párt; Szepesi György mint házigazda fogadott, úri mód nem faggatózott, miként kerültünk ide. Kedélyes és udvarias locsogás kezdődött az asztal körül; Daume elmondta: a stadion bezárható tetete jelkép is, az összefogás és az összetartozás kifejezője. Mindenki jól érezte magát: s engem egyre inkább nyomasztott egy kérdés, bozzá a belterjes semmitmondás is bergelt, és egyre érelődött a kényszer, hogy megszólaljak, és megkérdézzem: ugyan, szíveskedjen már arról szólni, milyen biztonsági intézkedések garantálják az idillinek ígérkező találkozót? Gyöngye voltam, és néma maradtam, bűtöttem magam, úgymint csak sablonos nyugtatással válaszol. Amúgy szép idő volt, szabad délután ígérkezett, már a közös órákat is siettetvén leánykámmal, de még a tudósítást napi anyagként kell leadni, így a torkomra fagyott kérdéssel sietősen távoztunk.)

Tudjuk, mit történt Münchenben. Az izraeli sportolókra tört bestialitás után az elmúlt negyven év valamennyi olimpiáját kísértve Rémárnyként telepszik a kérdés: biztosítható-e a sportolók és valamennyi néző, olimpia-hívő élete? München: 1972 – és újólág zavar, hogy miként zagyválja az emlékezet a felemelő és keserves pillanatokat pletykás történetekkel! Mert itthon a hírlapírók élcés fantáziával kajánkodtak, hogy a müncheni rádió magyar stúdiójában Szepesinek ugyan mi szüksége a frissen végzett Piros Ildikóra? Szepesi és újra Szepesi; a vízilabdameccsen már üvölti: miért kell mindig középre és ifj. Szívóstra játszani? – átlátszó a taktika! El is buktuk az aranyat. Amint Gyarmati Andrea is, aki alighanem Vitray Tamás, Szepesi és a hazai sportújságírás által hergelt közvárokzásban talán el is gyöngült a döntőre. Aztán Hegedűs Csaba századik bajnoksága! A fociválogatott két olimpiai dicsőség után elbukott. Sokféle okoskodást hallottam, olvastam, de egyet nem: a két előző siker mestere, Lakat Károly mellé odavarródott a nagyválogatott kapitánya, Sós Károly, aki prágai hibái után (Mészölyt lecserélte) a marseille-i futás vezéréként híresült el. Bizonyos, hogy nemcsak a közös lónak, de a közös vezetésű csapatnak is túros a háta. Túros persze akkor is, ha tulajdonos vagy „menedzser” s egyéb címen odarendelt ember osztja az észet és az összeállítást.

Egy hajnalból is felémlik Szepesi hangja: rekedt-fáradt fátyolossággal mondja, sutogja: Balczó gyanútlanul alszik, a nemzetközi öttusa szövetség még mindig tanácskozik. Óvás, visszaóvás s ki tudja mi minden hivatalnoki vita bonyolódott, mert Bandi eggyel többet lőtt, s ezért ügye a kizárás határáig sodródott. Muzsika szól, híreket mondtak, aztán megszakadt az adás – ébresztő! Szepesi sóhajos felszabadultsággal rikkantotta: Balczó András olimpiai bajnok! Mert a nemzetközi öttusasövetség svéd elnöke lezárta a vitát, mondván: Balczó András akkora egyénisége az öttusasportnak, hogy még ha hibázott volna is, ezen nem múlhat olimpiai aranya! S ez a gesztus vajon nem pendíti meg azt a kérdést is, amit Kósa Ferenc *Küldetés* című filmje sem érint. Amely szerint mindenekfelett egy világsiker többet is kifejezhet és sűrítet, mint a Pillanat mérhető kondicionáltságát. Amit méltányosságnak is nevezhetünk.

A TELJESÍTMÉNYEK FOLYTONOS HAJSZÁJA. Talpát ruganyosították a sportcipőknek, rajtgépeket gyártottak a futóknak – ez a műszaki dopping? D. Bragg még bambuszbotlallal nyerte a rúdugrást, de számítható-e azonos csúcshelyezésnek, hogy az üvegszálas kilövővel felülmúlták a régiakat? Az úszók cáparuhát már nem húzhatnak, ám a döbbenetes rekordok maradtak. Önámítás és örökös hajsza a még nagyobbért és a még többért! – az önpusztításig is akár. A hetvenes években egyénekenként és szakáganként megkezdődött az intézményes doppingkorszak. A „vitaminózás”. Olyannyira, hogy a sportélet hazudozásai már ország- és politikai hatalmi kérdésként merülnek föl. Egykoron még csak röhögtek a szovjet csodatestvérpárt, Irina és Tamara Presst, mert akkoriban még a bugyogókban nem vájkáltak az ellenőrök, s a bennfentesek férfi hormonokat emlegetve Far-kas testvéreknek gúnyolták őket. Ámultunk a bolgár súlyemelők jó két évtizedes tündöklésén-doppingoltak; aztán Peking előtt újra tizenegyen buktak le. Vajon nem kellett volna minden doppingoló csúcsát, eredményét megsemmisíteni? Dehogynem, ám az erkölcsi kérdést felülmúlja az Érdek: felborul az egész sportág és a ráépült világcirkuszi bajnoksági rendszer. És az NDK-s úszólányok? Szikrázó olimpiai, világ-, európai bajnokságok és csúcso. Ma már tudjuk több sportágban: a bagázs egy része pasztillázott, injekciózott, beépített vizelőből mintázott. Aki nem; lemaradt- és magyarázkodhatott. Egy bécsi Európa-bajnokság után Kiss Évából kiszakadt: nem nyert, de tisztán úszott, mert: „Nézze meg az NDK-s lányokat, hogy néznek ki!” – mondta a rádióriporternek. Ismételték a műsort, de az úszónő igazát törölték az anyagból. A leszívott, mélyhűtött és visszatolattyúzott vér... – mondják a Mezei-féle válogatott csapat mexikói kudarcát sem a laska, hanem a vérdopping téves időzítése okozta. A szülői olimpián (1988) már sokasodtak a tények, a 100 méteres csodafutó. Johnson és mások mellett súlyemelőink is csúnyán elbuktak. A közvélemény és a bíróság a versenyzőket vesszőzte, de a súlyemelés nagy mágusa, Aján Tamás, mint aki mit se tud hallgatott, majd már a sportág nagyvilági hivatalnokaként üdvözült. Röhögni való: még most sem tudjuk, hogy Pars Krisztián kalapácsvetésben hányadik lett Pekingben, mert két fehér-orosz dobó ügyét máig nem tisztázták, egyiküket, Tyihont nem engedték indulni Londonban.

Már nagyban „vitamin”-ozott a sportvilág, amikor az ellenőrző ipar is megindult, s azóta már a WADA világnyomozó céggé nemesedett; A és B minták, jegyzőkönyvek, a sportolók tartózkodásának pontos, órákra beosztott naptárai szerint házalnak és csurgatnak – de ebben is kétféle a rend. A nyugatiaknál enyhébb a vizsgálati mánia.

Ha igaz, amit Kővágó Zoltánnal az ellenőr és a nemzetközi sportbíróság művelt, az maga gyalázat és csalás. De a nemtelen sportháborúnak újabb jele: Londonban, edzésen, Sidi Péter fegyverének fontos alkatrészeit ellopták...?! Csak edző vagy sportoló lehetett, mondta hatodik helyezettünk, aki az összetett nagy esélyese volt. Ami pedig már a gengszterség jele.

A serkentőszerek kutatására és gyártására világüzlet szerveződött, s amikor a laboratórium az egy napon belül fogyasztott „kakaót” mutatta ki, akkor már a tehetősebb országok sportolói a félnapos szereket szedegették, majd a félnapos laboratóriumra a néhány órás tudomány járt elől, s ma ott tartunk, hogy az USA-ban már a szervezetből azonnal távozó anyagokkal dolgoznak. Idővel nem menekülnek a vétkesek; csodálat helyett idővel aztán szánakozunk: például a Los Angeles-i olimpia csillaga, Carl Lewis tolószékekben szélütötten kínlódja az életet. A politikai, a gazdasági érdek és a nagyhatalmisság persze falaz aláhulló csillagainak; ma se tudjuk, hogy Armstrong, a sokszoros Tour de France győztes visszamenően érdemes-e még egykori díjaira, hisz évek óta doppinggyanúival foglalkozik az amerikai sportfelügyelet és a bíróság, ám ítéletről nem hallottunk. Végül is Armstrong hazája, az USA halhatatlanságának jelképévé emelkedett – Európában. Egyébiránt immár esztendőnként lebuknak a francia körverseny kerekesei, de a biciklicirkusz folytatódik. Egykor „örökös eltiltás”-sal riogatták a vitaminozókat, manapság egy-két év, aztán kezdhetik újra. Főként, ha az ország sportdiplomáciája jól működik. Athénból nem is a sikerek, hanem dobóink körüli, silány hazudozással fátyolozott pokoli színjáték vált emlékezetessé. Amiről feledkezünk: az akkori sportminiszter, Gyurcsány Ferenc pucolt a görög fővárosból, hogy itthon miniszterelnökké választásának puccsát szervezze. Schmitt Pálnak pedig akkor kellett volna távoznia a MOB éléről. Azért azt se feledjük: Athénban az amerikai sportolók hadihajón laktak, s a doppingellenőröket fel se engedték a fedélzetre. Sydney-ben sikeres kínai tornászklánról minap kiderült: egykor születési évét meghamisították. S mi a teendő? Nem ő csalt! Majd a kínai szövetséget kizárják a nemzetközi szövetségből? Ugyan, dehog. Világkupák, ázsiai játékok, Európa- és világbajnokságok, Grand Prix-k örökös körforgása meg nem állhat. Fogadási csalásokban még bukogatnak futballisták, de mikor hallottunk serkentővel lebukott játékosokról? A gyanú pedig lappang: óvatosabban az elragadtatással! Heti háromszor győzhető-e az az íram, amit a spanyol bajnokságban művelnek? A titokzatos szívmeállítások pedig szaporodnak. Kerékpáros botrányok nyomán hírlik: az egyik legnagyobb izomipari művek Spanyolországban üzemel... A WADA lövi a kisvadakat, a nagyok a pillanat csillagszóró tüneményével szórakoztatják a világot. Mert ne ámítsuk magunkat: olyan tudománnyal, üzlettel, politikai érdekelttséggel egybegombolyított hatalmi világüzlet működik, amelyet mi, jámborok, tévé előtt lelkesülők el se képzelhetünk. Nagyot fordult a sport galaxisa úgy is, hogy Coubertin báró öröknek gondolt igéjére sem hivatkoznak már. „Nem a győzelem, hanem a részvétel fontos.” A részvét pontosabban, mert olyan többéves osztályozási rendszert spekuláltak ki ágazatonként, hogy gyakran a vezetők se tudják elmagyarázni. Álságos volta is kitűnik olykor: a legjobbak szorulnak ki a világiátékokról, mint négy éve világbajnokként Berki Krisztián. A sportolók csillag-hullajtását tehát az olimpia előtt alaposan megszervezik.

A VERES CSILLAG pedig újra világolhat felettünk, így döntött a strasbourgi európai bíróság. Fizethet az állam, mert viselője az emberi szabadság nevében tűzte ki a jel-

vényt. A hírre felbátorodván már szaporodott a veres csillagos provokátorok serege, s a rendőrség ugyan intézkedhet a hazai törvények szerint, a kormány pedig jövőre milliárdos költségvetést tervezhet, a veres csillagos méltóságvédő embereknek. Fényesebb a láncnál a veres csillag; meglehet, láncos színjátékait feladva az LMP-s képviselők szívük fölött veres csillaggal vonulnak a Parlamentbe, tán piárjuk Strasbourgtól Washingtonig világhírré fényesül. És a mucai ország is megvilágosodik.

Jelképi persze a nemzetközi bíróság fennkölt vélekedése, mert naponta érzékeljük: a brüsszeli politikus társadalom nem ismeri s nem is óhajtja megismerni, mi történt Kelet-Közép-Európában csaknem fél évszázadon át. Amint a francia, amerikai vagy német világlapok tévécsatornák díszes szerkesztői is csak a napi botrányt szimatolják. Elvakultságuk, ostobaságuk, gyűlöletük oly programos az ország és a kormány elleni szító hadjárataikban, hogy a helyreigazítást is kedvük szerint csonkítják, vagy nem is közlik. Nyikhaj tájékoztatlanságuk ékessége például: budapesti tudósításában a június 1-jei *Le Monde* Petőfi szobrát Horthyra keresztelte, csakhogy a magyar fasiszta veszélyt világgá harsonázza. Nyugati baloldal? Szalanhőbörgők internacionális népsége. Ha Daniel Cohn-Benditet szüleivel a vörös csillaggal ékesített ávéhások egy hajnalon a Hortobágyra telepítik, netán Péter Gábor vagy dr. Bauer Miklós operálja véresre, valamivel tán jobban értené a bolsevik rendszer emberpusztító rettenetét, és halkabba hangszerelné magát. Párizsban könnyű volt felforgatni a demokráciát, amely azóta Daniel uraság életművévé nemesedett.

Demokráciát? – kérdezem, mert a baloldali észjárás különös és internacionális működést tételez. A sötét múltú éberségfelelős, Harlem Désir, aki március 15-én Budapesten szájalt a magyar kormány zsarnokságáról, a francia választások estjén Sarkozy bukásának hírére azt üvöltözte a francia köztévében: „Végre újra demokrácia lesz Franciaországban!” Ezek szerint az elmúlt években zsarnokságban éltek szegény gallok, noha nem értesültünk róla, hogy az Unió gyűldéjének bármely fórumán tárgyalták volna a francia diktatúra ügyeit. Amúgy Franciaországban most minden képviseleti fórumon totális szocialista siker született, de ez persze nem diktatúra. Mert úgy van rendjén a világ, ha a francia polgárok a baloldalra szavaznak. Ha mégsem, oda a francia gloire! És ne ámítsuk magunkat; a '68-as Fabius, a mostani külügyér légkörében majd újra erősödik a fasiszmus Magyarországon...

NE SAJNÁLJUK MAGUNKAT, mert amit tehetnénk, azt se tesszük meg – magunkért. „Kommunikáció” – förtelmes divatszó, mert már nem beszélgetünk, nem értekezünk, nem közlünk, nem társalkodunk, nem tájékoztatunk – csak kommunikálunk. Sőt: „lekommunikáljuk a híreket”. A polgári kormány nagy tévedése, hogy legfőbb le-
vélben vagy nagyköveti nyilatkozatokban válaszol a nyugati világlapok alja cikkeire. Ám a pillanat igazsága fölött mély és változatos stratégia szükséges magunk megismertetésére. Például: a vörös csillaggal ékesített strasbourgi döntés bírát a kormány hívja Magyarországra, tekintsék meg a Terror Házát, látogassanak el Recskre, és utána talán eltűnődnek azon, hogy a retteget jelkép az emberi szabadság ugyan mely képzetet asszociálja Közép- és Kelet-Európában? S vajon, a világ nagy nyelveire fordítva készült-e antológia, akár internetes változatban, hogy a zsarnokság évtizedeiben miféle nyomorúságok szakadtak ránk? Gazdasági, igazságügyi, cenzurális és egyéb adatok összegzésében. Nem készült. Amint irodalmi sem. Illyés Gyula, Örkény István, Szabó Zoltán,

Márai Sándor és más hazai és külföldön élt és írt magyar írók tanúságtétele más nyelveken: sorsunkba foglalva elmondták a zarnokság természetét. És nyugati írók, például Camus írásai, történelmi dokumentumok angol, német, olasz, francia, spanyol és más nyelveken közreadott gyűjtemények kívánkoznak a politikusok és a média tájékoztatására: mi történt velük 1956-ban – és előtte és utána?

Camus-t említettem: van szobra Budapesten? Nincs. Százszor súlyosabban szólalt fel a forradalom ügyében, mint új lemezét népszerűsítő Elvis Presley menedzserének tanácsára kiröppent mondatával. És említhetnénk kiváló személyeket, külföldi híveinket, akik személyét közügyvé avatva, követségük, nemzetük mai értelmisége, politikusok, zurnaliszták is talán hökkenten és zavartan értesülnének fontos tényekről, amelyekhez mi ma is ragaszkodunk. Camus-vel történt: évekkel korábban egy október 23-ai ünnep idézetjeként azért ejtődött, mert a Nagy Tanácsadó kommunistának tudta. Egyébként üdvös volna már felhagyni a túlparti vörös vizslatással. Az RMDSZ és az erdélyi magyarság vezetőivel kapcsolatban is: mai politikusok, egykori óvodások felnőttként sem tudják, nem akarják átérezni, hogy a diktatúra miféle kényszerében éltek erdélyi honfitársaink. Ha a hazai polgári párt élemberei közül összeszámolnám, hogy funkcióban, személyesen vagy családi alapon mennyien kötődtek Kádár János pártjához, alighanem közdöbbenet tárgya volna. Avagy a Fidesz egyik nagy esze: aki korábban iskolai KISZ-titkár volt, alighanem már politikai karrierre aspirált. Meglehet, ha nem jön a fordulat, Gyurcsány Ferenc első titkárságának korszakában kerepeli a pártos ígét. Aki vétkes, gazdasági vagy bármily más maffiózó társaság tagja, továbbá származás-, ember- és nemzetpiszkoló elvekkkel hivalkodik, arról a törvény és a bíróság vélekedjen, de a bélyegző jelzősítéssel tanácsos volna csöndesülni. Az elmúlt évtizedek forgószeleiben a kritikai vélekedést ki-ki magával kezdje, és ne a miniszterelnökkel. A miniszterelnök is.

„Hazafiság-atyafiság” – írta Illyés Gyula. Olyik politikus, hírlapi mágus igaz magyar vélekedését olvasva: a gatyafiság színvonalán virul honunk virányos kertje...

(A Nagy Trianon parkjában színes virágágyások futama. Az elmúlt évben Párizsban ért június 4-e. Egy túllekesült párizsi honfitárs invitált, mennék Versailles-ba, mert otthonról is érkező derék magyarokkal szép ünnep készülődik. Minthogy előző évben még a helyszínt is elvették a szervezők, mert a Kis Trianon elé hirdették jajkiáltásuk helyszínét, megkérdeztem: kik szónokolnak, és mi célból? Noha biztosat nem mondott, válaszoltam: efféle demonstrációkra otthon sem járok, Párizsban pedig különösen nem, hogy talányos múltú, jelenű szónokok tapsoncaként üssem el szűkre mért óráimat. Mert különféle hangszerelésben 1990 telén Mitterrand, majd Sarkozy elnök is nyilatkozott a „béke”-szerződés csődös voltáról. Mit kezdünk Párizsban a Nagy Trianon Palotával, amikor itthon is intézményes a műveletlenség? Idén, június 4-én a reggeli tévéhíradó a trianoni aláírás mozgóképeiből Apponyi Albert portréját vágták, aki csak 1920 januárjában a tárgyalások első fordulójában járt Párizsban. A polgári napilap pedig méreates cikkét a Kis Trianon Palotával képesítette. Az exportált nemzeti zajongás fölösleges, súlyos XX. századi sebesültségünket türelmesen és színvonalon tudassuk a nagyvilággal, ha egyáltalán remélhetjük még, hogy érdemes. Mert ebben a poszt-modern politikai káoszban a múlt érdektelen, hiszen Európa okosai a pillanatot, a mostani anarchiát se tudják megoldani. A szenny és a rágalom ezért is áradhat oly parttalanul, mert ismeret és műveltség híján, ellentétben az autó égi iránymutatójától a szellem GPS-e működésképtelen. Az eltervelt, programos gyalázkodóknak pedig a műszer felesleges. Európa meg-szűnt erkölcsi igény és szellemi példa lenni.)

A NYUGAT nem ismeri XX. századunkat, említettük, s ebben a magunk megmutatásában például a filmgyártás is tartós és süket dermedtséget és a közönyt mutat. Ha filmtervek pályázatára ítéltetik a pénz, továbbra is az önmegvalósítás művészei gyártják, forgatják az ajánlatokat. Ahogyan a színházban, a film világában is Fábri Zoltán, Radnódy László, avagy Gaál István gondolkodását, művészi nézőpontját a honi művészeti egyetemi oktatás szellemében felszámolták. Amint az ifjúsági és mesefilmek rangját és becsét is. Ilyenképpen ajánlatos volna kitüntetetten központi témákat támogatni, olyan művek megfilmesítését, amelyek ígérhetik a nemzetközi figyelmet. Mert Trianonról szóló ilyen-olyan dokumentumfilmek legfeljebb csak itthon dagasztják a kebleket. Példával élve: az elmúlt évtizedben Bánffy Miklós *Erdély trilógiája* sokezres példányszámmal is igazolható sikert ért el Franciaországban, s nemrég jelent meg angolul is. Bánffy művének filmre komponálása, s akár tévésorozat változatban is igényesen és nemzetközi figyelemmel is segítheti Nyugat megvilágosodását. Vajon készült-e film 1945-ről a szovjetek garázdálkodásáig menő mélység bemutatásának igényével? Nem készült. Kitelepítési nyomorúságunk örökös játékfilmje, a hazugra, szentimentálisra fényezett Bacsó-film, a *Té rongyos élet!*...

Említem a televíziót, mert a nyolcvan milliárdból az elmúlt két évben több soha nem ismételhető, hitvány sorozatra, naponta Pestről utaztatott szereplőkkel érdektelen balatoni délelőttökre telik (vajh, tavaly és idén is miért Révfülöpön? Füred vagy Tihany félúton van, még a fuvardíj is olcsóbb volna...). A csúfosan sikerült dalfesztiváli parádéra folytatott milliók helyett tartós értékek, öntisztázó művek, filmek, riportok kívánalma, jelek szerint, a „nemzet” televíziójának lovagjait nem érintik. Már diadalosan jelentik az ősz nagy eseményeit: 10 milliós nézettségű amerikai filmeket! Ez kell a magyarnak! A perc műsorlovasaként vágatnak az igénytelenség felé, hogy a kereskedelmi tévéket előzzék.

Mert a dokumentumfilmekre se kerül úgy pénz és hajlandóság, ahogyan Sára Sándor hosszú ideje mondja, mondja, javasolja bámulatos és el nem apadó reménytelen türelemmel. Példával szolgálva: a holland közszolgálati tévé rikácsolja: micsoda rasszista, fasiszta ország vagyunk. Ugyan miért nem fogja a kamerát a tévé egy filmes csoportja, és látogat el Somogyország falvaiba és nyomozza az odatelepedett hollandok körében: miként van bátorságuk élni ebben a rasszista országban? És szólaljon meg Robert Milders holland nagykövet is. S aztán hollandul feliratozva vagy alámondással ajánlják vetítésre a flamand éberügyi média figyelmébe, s a Duna Tévé vetítse. Hollandiát említve: Amszterdamban a Nyíregyháza utca csillagai is szociokronikára érdekesülnek, az újkori Magyarország felfedezésének tárgykörében... Nem két perces riportban persze, mert abban nagy ez a Hír-kombinát, egy tudósítást esténként háromszor és másnap reggel is többször láthatunk, hallhatunk, hanem elemző, szociográfiai mélységgel. Göncz Kinga állhatatos kormány-nemzet gyalázó Brüsszelben? Tessék egyórás interjúban vagy portréfilmben feltárni elvakultságának okait. Nem olyan kérdezőbiztossal persze, mint a tévé- és rádióadókat körbeszolgált, tudákos Obersovszky Péter, akinek Schmitt Pál-interjúja arcpirító gyávaságában halhatatlanult. Hiányzik az elemző és feltáró riportfilm műfaja; mert hogylétünk, sorsállapotunk anynyi kérdése igényli a közfigyelmet. Méltatlan kormányzati tervekhez fércelt pillanatriportokkal letudni a lelkiismeretet, de főképp a penzumot. A napi híradó fölött láttatni, vizsgálni a terveket: a gyermekfogyatkozástól az alkoholizmuson át a menekültügyig

– a társadalom drámai kérdései kíváncsoznak dokumentum-művekbe... Ami több, mint a filmes producer, államtitkár, netán miniszteri biztos hatásköre. Önkritikus, öntisztító igénnyel persze, elkerülve a politikai propaganda irányát és hangvételét.

KÜSZKÖDÜNK, egyre és lankadatlanul küszködünk a '90-es fordulattal. Amelyhez közjogi, politikai, gazdasági és egyéb tényeit emlegetjük, de ki írta le, foglalta filmtörténetté, hogy például a 38 ezer dolgozót foglalkoztató Csepel Művek párt, szakszervezeti és KISZ-titkárai a Németh Miklós-féle spontán privatizáció nyomán miként sajátították ki az üzemeket? Olyas fondorlattal, hogy harmad-ötöd osztályú nyugati tőkéseknek átjártatták a tulajdont, és maradtak helytartók, menedzserek, s majd váltak felszámoló biztossá. Olvasom a két évtizedes dráma végjátékát; a *Vörös Csepel* című dokumentum kiadvány pokoli tényeit mint látéletet is: a haszonszerzés tébolyában idős és fiatal párt-emberek züllöttek a gyilkosságig. Mikrotörténelem; Európának elbeszélendő történetek, főként szembesülés végett. Nem értik, nem akarják érteni, mert becsapók is persze, hogy a silányodó piacon '90-ben új haszonterepnek érkeztek Európa piacára. Így nekik ma is világol a vörös csillag.

Felfutott az ugorkaszegzon egére Mátsik György vérvadás ügyész fekete csillaga is, aki tébolyos beszédében Mansfeld Péterre halált kért. Ismerve a jogászai és ügyészi szervek lanyhaságos virtuozitását, sem neki, sem esetlegesen előkerített más hitványok ügyében számonkérésre, büntetésre aligha számíthatunk. A rendszerváltozás menetében érdekes történet, hogy piszkos munkáját odahagyva, Mátsik elvtárs más irányú személtügy biztosa lett: a MEH vállalat igazgatója. Ámde honnan került elő személye, hogy 1988-ban valaki javasolja: gyermekjótékonyági alapítvány kuratórium tagja legyen!? Amelybe III/III-as televíziós is bekerült. Semmi kétség, ez is az állambiztonság fedett hadművelete volt: személybiztonságos helyre navigálja embereit. S hozzá micsoda kitervelt cinizmus: a nagykorúvá se érett Mansfeld Péter halálvarja harminc év múltán épp gyermekjótékonyági felügyelőként kezdi (?), folytatja ki tudja hányadik, alávaló életét.

KESEVES KACAJ, midőn a képernyőn feltűnik a Magyar Posta reklámja; miszerint: „145 éve viszi titkainkat!” Nyílt és arcátlan öndicsekvés – most a folytonosság a mód! Potomság, hogy évtizedeken át minden Nyugatról jött csomagot felbontottak, s kedvük szerint lopták, bírságolták, majd továbbították még a mindennapi megélhetést segítő küldeményeket. Szellemi épülésünk gondoskodása folytán a könyveket zárolták, s majd Aczél pártközpontjában vagy a belügy illetékes szekciójának olvasmányai közé sorolták. A Keleti Postahivatalában működött ez az ÁVH-s brigád, amely fizetett olvasókörral vizslatta, másolta, értékelte a megfigyelési listára rótt személyek „titkait”. S ne feledjük a vonalas „titkot” sem! A forradalom után a telefonról kihangosított, tárcsalehallgató készülék szövegeit gépelték a kisasszonyok. A belügyi levéltárban olvastam belőlük eleget, s mondhatom: mulattam gyakran, amikor nem értették a beszélgetést, elérták a személyeket, mert műveletlenek voltak, s gépelték siketségüket. Ha a „célszemély” átsétált a másik szobába, s a tárcsába szerelt szerkezet rezgése elrenyhült, elakadt a gépirat, és befuccsolt a spicli szerv munkaterve. A királyi posta amúgy bővíti szolgáltatásait: 105 forintos bélyeget kértem egybe, úgy nincs, de: „Nápolyit, bébiélt árulunk a főpénztárban”, mondta a kisasszony – és a dolgozókat szorítják vásárlásra! Formálódik a királyi vegyesbolt; hideg sört innék – azt majd tán jövő nyáron, akár csapolva is.

Aztán döntöttek: munkahelyét, a rendőrpalotát levizelő, autós ámokfutásáról elhíresült Kiss Ernő vállán pedig a csillagok újra fényesedhetnek. Hogy a Gyárfás Tamás ügyleteiről szóló egykori testes Fenyő-levél eltüntetett fejezetének sorsát, Kuncze felelősségét valaha is ügyészség és rendőrség vizsgálná – abban ne reménykedjünk. Mert a sötét történet kérdéseivel, Perczel Tamás végrendeletes filmjével pedig az illetékesek tizenév múltán sem foglalkoznak. És kedvünk csak fokozódik: a sokszoros gyanúsított Tátrai Miklós jóhíre ügyében pert indít! Lesz ő még a haza vagyongazdálkodója is!

Bizonyára a hőguta folytán káprázik a képzelet, mert a reklámban előtűnik Medveczky Balázs, a köztévé élembere, s valami idilli mondattal nyájaskodik intézményének ötvenöt éves megbízható történetéről. Erre elővillan bennem az ő korábbi, 2006-os megbízhatósága, aztán Pista, egykor kiváló híradós. Aki együttléteinkben folytonosan panaszkolt: Matúz Józsefné mi mindent nem enged elmondani, forgatni. Majd néhány esztendeje ő búcsúztatta Matúznét; a példaembert siratta benne. Fő-fő emberek, inténdások, felelős és élszerkesztők, menedzserek, kreatív mindenesek farsangjában a mai matúznék is posztföltő, gazdag fantáziával üzemelnek. És ebben a nagy éberségben arra már nem jut figyelem, alkalmas személy, hogy a *Petőfi '73*-at nem februárban, hanem március 15-én illene vetíteni; Tamási *Hullámzó völgy* című játéka csodabeteljesítő szellemében szilveszteri-újévi játék, s nem májusi; hogy a *Cseresnyéskert* című tévéjátékban Pap Vera és Gálffy László jó ötperces jelenete kétszer pereg le; hogy a *Csiksomlyói passiót* nem húsvétkor, hanem hetekkel később hirdetik, majd indoklás nélkül vetítése akkor is elmarad. A nyilvántartást is illene tisztázni, mert a műsorújságban gyakran az epizodisták sorjáznak, s épp a színészek eleje hiányzik. Így történhetik meg, hogy az *És akkor a pasas...* szereplőjében a főszereplő, a tizenkilenc szerepet játszó Sinkovits Imre neve hiányzott. Viharvert, karcolásig lepusztult, közelmúlti filmet mégse illene vetíteni, s a Katona József és a kaposvári színház egykori előadásainak áradását tán némi kritikai tapintattal kéne szabályozni, mert így olyik előadást nézve kitűnik: nem a minőség, hanem az ízlésdiktatúra bizony romlandó volta virágozik ma is. Feltűnő, hogy szatirikus hangoltságú filmjeink valahogy elkerülnek a képernyőt – tán a néző asszociációs érzékenysége okán aggódnak? *Nagyrozsdási eset, Krebs, az isten, Fügefalevél, Szépek és bolondok...* – és tovább.

Elismerésről is: gazdag adásfolyamban és felkészült sportosok dolgoztak Londonban; Gundel Takács Gábor, ifj. Knézy Jenő, Szujó Zoltán és Deák Horváth Péter nevével jelzetten a Tévében; a Rádióban immár 1968 óta Novotny Zoltán a szakma rangját jelenti. Ezért is érhetetlen, hogy beszédhibás munkatársakkal miért terhelték az igényes stábokat – a tévében egy, a rádióban ketten is. Amúgy a Dunáról átigazolták a kiváló műsorvezetőket, ahol reggelre egy szöszögő hölgyemény maradt. S hogy „kommunikációs szakértő”-re miért van szükség a Rádió olimpiai adásában? Aki például az amerikai csodaújsójáról, Sóni Rebekáról (Sóni Pál irodalomtörténész unokája), s ürügyén a más országokban szereplő magyar származású sportolókról készületlen dumafolyamát hallgatva úgy tűnik: pártalapon, változatos hangfekvésben megbízható vállalkozó. Azaz: szájjárti mindenest. Parádés gondolat, hogy a Rádió az olimpiához éjszaka Shakespeare-sorozatot kapcsolt, s ezzel is jelezve: megszűnt a Such-korszak, amely a magyar kultúra hatalmas kincseit, a színházi előadásokat és rádiójátékokat kipurancsolta az éterből.

De külön is, örömeink kivételes pillanatáról: mindenk felett Horváth Mariann! Aho-gyan Szilágyi Áron döntőbeli asszóját közvetítette! Szakmai ismeret, szív-szeretet, sporttör-

ténet sűrűsödött abban, amikor könnyindítóan kiáltotta örömét: „Húsz év után! Huszonkét évesen! Egy gyerek! Visszavág 2004-ért, vissza az olaszoknak... És mi van még előtte!... – Gyönyörű vívás! Köszönjük az első aranyérmet!” – hallgató-néző évtizedeimnek talán legszébb pillanata. Említettem; a mai Matúznék is működnek, legfönnebb a pártszéllal fondorlatosabban vitorláznak. Mert: bizonyára azt nem fürkészi a médiafelügyelet, hogy a határon túli magyarsággal foglalkozó rovatok milyen megosztásban hírelték Szász Jenő, Tőkés László, illetve a Kelemen Hunor vezette RMDSZ törekvéseit. Merthogy a három: EGY a statisztikában – az erdélyi, pontosabban a romániai magyarság képviselője.

(Vivaldi programos muzsikájáról, Nyár-koncert második tételéről írja Walter Kolneder: „...a fáradt embert ábrázolja, akit a vihartól való félelme és a legyek ádáz csapata felver pihenéséből.” A Székelykeresztúr és Székelyudvarhely-közeli kis községben, Rugonfalvára érkezve, hajnaltól napestig tartó autózás után fáradtságot éreztem, de az Adagio andalító, már-már álomi ringását a begedűk presto-liktetése nem váltotta, ilyenképpen legyek sem rajzottak. Sőt, kedves emberek körében töltött órák, késő estékbe folyt beszélgetések, események a Bíró László vezette alapítvány jóvoltából is ébrenlétemet erősítették. Boldogító érzések változatossága; ahogyan a református templomban a Te benned biztunkat zsoltározzuk a faluünnepet nyitó istentisztelet végén; tapsoltunk a táncos lábú fiúknak, leányoknak, akiknek generációit és a néptánc ügyét növesztette nagygyá László Csaba. Hallgattuk László Ildikó énekét, és úgy elevenedett meg az Alsó-Nyikó völgye, amint másfél százada Orbán Balázs írta: „...a természet nagyságát és csodáit naponta éjente vizsgáló, látó nép lelkiülete emelkedett...” Emelkedett ma is; ezért nem felejt el szülőit, neves embereit. Bartha Miklóst például [1848–1905], az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület életre hívóját, akinek Budapesten csaknem egy századon át épület is nevesítette törekvéseit. Atellenben a Nemzeti üres telkével, ma már az EMKE cigánya nem muzsikál, mert CIB-bankká lett a messze földön híres épület. Ámde Bartha Miklós faluja él, és reá tekintve is hirdeti, amit képviselőbázi beszédeit tartalmazó, minap megjelent kötetben a szerkesztő Szabó Pál Csaba is idéz: „Bartha sosem törekedett földi javak után, egyetlen kincsnek a becsületet és a közbecsülést tartotta.” [Riadj, magyar! – Ábel Alapítvány, Bp., 2011]. A falu emlékezetének kis galériáját is megtekintettük: örök győzelmeink reményes hadvezére, Papp Laci néz reánk. Merthogy édesanyja Rugonfalván született, s ő se felede a Nyikó mentét; idős emberek emlékeznek: ifjú korában többször itt töltötte nyarait, s már neves versenyzőként bemutatkozó edzésre is eljött Székelykeresztúrra. És Mester Miklóst (1906–1989) is említjük! Az ország végzetes omlásának esztendejében, 1944-ben a református egyház ajánlására kinevezték a vallás és közoktatásügyi minisztérium államtitkárává. Mély magyarsága, embersége, hite megőrizte méltóságát, s intézményes és erkölcsi kötelességének tekintette a zsidók és az üldözöttek mentését. 1971-ben írott emlékei, a történelem hétköznapiságának becses töredékei Arcképek – Két tragikus kor árnyékában címmel (Tarsoly K., Bp., 2012) jelent meg. E monumentális adatfolyamtól a pokol bugyrait felidézve is kitérnek az Ember, aki nem párthoz, nem személyekhez kötődött, hanem népének mindenkor megmaradását tekintette élete vezető eszméjének.

A rugonfalvai hétvégében a szótlán, rezzenetlen öntudatnak az ereje hatotta át együttléteinket. Vivaldi nyári muzsikájának Vihar-zónája pedig ránk szakadhatott volna. Nem az égből visszhangzó dörgések, villámlások kíséretében, hanem a hétköznapi indulatában. Következő hét végén országos választás ígérkezett! Három magyar párt is profécia: a demokrácia jegyében ugyan külön indulnak, de csak az összefogás viheti sikerre a kisebbségi magyarság ügyét! Am a sajátos nemzetmentő program tavasz óta Tőkés László, Toró T. Tibor, illetve Szász Jenő verbunkja Erdélyben és a magyarországi polgári sajtóban és televízióban jobbára az RMDSZ piszkolásában merült ki. A boldog rugonfalvi három napon beszélgettem tanárral, református pappal, szarvasgombagyűjtővel, aki

egészen a magyar határig járja az erdőket, felesége Németországában éppen eperszedő munkán járt. Elmondta életét a muzsikás cigány, aki a régi, hajnalig tartó mulatságokat, lakodalmakat siratta; mások beszéltek a munkanélküliség gondjáról, épp elég feszültség, egyéni dráma, közösségi vívódás szóba került, de az embereknek szavuk se volt a választásról. Méltósággal magukban őrizték a Pest-ről is szervezett viszály keservét. Bizalmukba fogadtak, de rám nem tartozott, hogy mint döntenek sorsukról. Jeleként annak, hogy annyi után is őrzik a sok évszázada szerzett s folytonosan rongyosított, elrabolt ősi jussot, az önállóság és a szabadság igényét. Vasárnap bazaérkeztem, hétfőn hatalmas cintányéros sajtóhangulatban Kövér László házelnök Székelyföldre indult, hogy csaknem hetven településen Szász Jenő zászlaja alatt szónokoljon. A keserv' mulatság azzal is fokozódott, hogy Budapest főpolgármestere, Tarlós István, a nemzetközi diplomáciában is képtelen, de a magyar–magyar összetartozás ügyében egyenesen abszurdoid fordulattal, nem Bunta Leventének, Székelyudvarhely polgármesterének ajánlotta együttműködési készségét, hanem az [ön] jelölt, „majdani” első embernek, Szász Jenőnek. Már korábban exitpoll-jelként is sejdítette a választás kimenetelét a Kövér celebrálta Nyíró-émlékünnepség, mert a tévéközvetítés totál képén egy falusi temetésre való gyülekezetenél nem voltak többen.

Aztán következett a június 10-ei választás. S bár néhány fontosabb települést, így Szatmár vezetését elvesztette az RMDSZ, de több magyar szavazott a szervezetre, mint négy éve. Tökés László és Szász Jenő pártja a magyar voksok alig tizenöt százalékát szerezte meg. A székelység hallgatta, hallgatta a demokrácia nagy koncertjét, aztán elment szavazni – és vélekedett. A Fidesz politikájáról is. A keserves kacaj csak erősödött, mert önvizsgálat helyett másnap Toró T. Tibor már újra a RMDSZ ellen kántált, mondván: csúfosan bukott a szervezet! 85%! – fizikustól ez nagy mutatóvány. Pesten a Kövér-közeli médiák folytatták a muzsikát, mintha nem a Fidesznek kedves emberek buktak volna. S megszólalt a pesti zsurnál pökbendiség is: az RMDSZ oligarcháiról, urairól háborgott. Ehhez csak annyit: nincsenek többen odaát, mint minálunk – a polgárinak mondott nagyurak. Ami fontosabb: csaknem kétszáz többnyire kistelepülés népe döntött az RMDSZ vezetőiről. Akik szavaztak, pátriájuk jelöltjei közül az általuk vélt legjobb mellett szavaztak. Nem oligarchákra, hanem közösségi szolgálatosokra, kis falvak polgármestereire. A FIDESZ szavazók se Simicska Lajosra voksoltak. Tavały Nagyváradon Gállné Pelcz Ildikó, mint „szakértő” olyan önhittén beszélt az RMDSZ kongresszusán, hogy az általános felbátorodás közepette a romániai magyar vezetőknek kellett megvédeni. A nagyságos asszony, aki bizonyára nem a maga ambíciójából, hanem Kövér László hangjaként nyilatkozott, sietve elhagyta a tanácskozást. A FIDESZ élemberei és médiafuvalásai körében a rögeszmes muzsika változatlan, miközben a politikai tőke fogyatkozik.

S még annyit: nyári bolyongásomban felföldön egy kitűnő családdal találkozáván, átbeszélget-tük a napot. Magyarságában sokat szenvedett idős házigaazda beszélt Bugár Béla hiúsága foly-tán szerveződött, Ficóék menedzselte párt vállalatatlan voltáról. S aztán szelíden megjegyezte: két éve a hazai polgári párt nagy nyeresi mámorában a nemzeti összetartozás tapintatát is ki-fejezve, néhány hétre mérsékelhette volna magát, hogy a szlovákiai választáson Csáky Pálék pártja bejusson a parlamentbe. A pozsonyi kudarc oka: tapintatos türelem helyett a pesti erőszakosságra Pozsony ellentámadásba lendült – és félelmet gerjesztett a magyarság körében... Jelei azóta is folyamatosan mutatkoznak.)

A SZABADSÁG BOLDOG BIZODALMÁRól beszélt minapi prédikációjában Szabó István püspök úr. Hogy mennyi gyöngöseség bénít bennünket; hogy gyakran félelem működik a lelkekben; hogy nem merjük véleményünket közölni előljárónkkal, vitatárssal

vagy épp a baráttal, hogy meg ne sértsük. Bundamelegben éldelgünk, és álmodjuk az önámított világot. Ilyenképpen önnön magunkat fosztjuk meg a szabadság állapotától. A családi és a hétköznapi életben – és a politikában sem másként. *Nagy fa, nagy árnyéka* címmel Pesti Sándor a második Orbán-kormány első két évéről írt kiváló összegezést a *Kommentárban* (2012/2). Hiteles és pontos elemzés, mert tárgyyszerűen, szigorú szeretettel, fejezetekre tagoltan elemzi az eredményeket éppúgy, mint a kormányzás, a törvénykezés diktátumos (SZDSZ-es) stílusát, az egykulcsos adóhoz való mániákus ragaszkodást, számos nemzetközi ütközés fölösleges voltát. Pesti Sándor utal a miniszterelnöki beszédek és a valóság közötti ellenmondásra is. Amely voltaképp a bizalomvesztés, a polgári párt és Orbán Viktor iránti elbizonytalanodás jeleként is értelmezendő.

Utóbbiról azért többet is, mert a megerősödött, felturbózott polgári média öntisztító igénnyel a méltányos kritikai hangoltságra alig-alig mutat hajlandóságot. Harsány, jakobinus hevület helyett csöndes, bölcs harc tanácsos a bankokkal, nemzetközi szervezetekkel, mondja Pesti Sándor. A magunk észlelete is hasonló: tavaly november óta naponta arra ébredünk, mikorra várható a tárgyalás az IMF-vel, s mikor, miben nem engedünk. Kérdés: miért kell a tárgyalási stratégiát előre hírelni? Ábrándos vitézkedés, s az IMF pedig, viszonzásként, két évvel ezelőtti kirúgása folytán önértékből és hogy a 2014-es választásokra minél rosszabb pozícióba nyomja a polgári pártot, húzza az időt. És ezek ámulhatnak: „Mindenkire szükség van”, mert emlékeznek a nagy torkú nemzeti forradalom jelszavára, s most 62 évesen, szinte kaotikus következményeket ígérve, orvosok, bírák, tanárok tűnjenek nyugdíjba! Aztán: hallgatom a tusványosi gondolatokat az uniós hivatalnoki hadnép alkalmatlan voltáról. Majd váltom a hullámsávot, s egy közgazdász az EU-s pályázatok honi bürokratikus gondjairól beszél, majd megemlíti, számos tekintetben a brüsszeli hivatalnokok jóindulatára kell számítanunk. Miért szükséges a harci hangoskodás? Egy órán belül a nagy központ is értesül a legfrissebb magyar szónoklatról, aztán csodálkozunk, ha ellenünk hangolna embereket, üléseket. Bárki más írhatja, mondhatja, írjuk, mondjuk is eleget: Barrosoval az élen a mostani súlyos helyzetben különösen alkalmatlan társaság uralja az EU vezetését. Nézem és hallgatom Nelli Kroest vagy Barroso más udvarhölgyét, bájtalan agitkák szájalását és az ókor hazai szocialista nőmozgalom tünderei idéződnék. Sebestyén Nándorné, Fazekas Sándorné... akár ma: Gurmai Zita, és elfonnyad a kedvem Európától. Olyan mély ostobaság az édeni fa alatt, hogy még Lucifernek sincs ihlete az almára csábítani...

„Nagyformátumú, rendkívüli karizmával rendelkező politikus” – okkal mondja Pesti Sándor Orbán Viktorról, Európában is kevés hasonló, folytatja elismerését, majd retorikájának és intézkedéseinek ellenmondásait sorolja: ellenzékben a tandíj eltörlésére népszavazást kedvezményezett, most a bevezetését tervezi; Nyugat alkonyáról beszél, s kínai mintát emleget, miközben német, francia érdekeltségek hangolják gazdasági hogylétünket. Retorikájával sok kárt is okozott a gazdasági életben, írja a szakértő, és sorolja Orbán Viktor elfogultságainak tényeit. Egyet, az épp időszerűt említve: magánügye, hogy szombatonként a Videoton mérkőzéseit látogatja, az is rendben való, hogy a labdarúgást komoly állami pénzzel támogatja. Csakhogy az arányzavar már miniszterelnöki, mert például Szilágyi Áron egy lepusztult üzemet idéző vasszekrényébe zárja felszerelését. Bognár Richárd olimpiai hatodik helyezett sportlövő jórészt maga fizeti felkészülését, s mondja: elég volt, befejezte! Jelképi sivárság: a vívásban több mint félszáz edző dolgozik külföldön, mert nincs kétszázezer forint, hogy egy-egy kiváló mestert itthon

tartsunk, és az utánpótlással is foglalkozzon. A sport állami támogatásának rendje javult ugyan, de méltánytalan új stadionok építése, amikor világrangú sportágak nyomorúságosan élnek. Futballéletünk negyed osztályú a világ ranglistáján, s edzők játékosok félmilliókat zsebelnek bőszítő színvonaltalanságban. Jeles labdarúgók, kommentárok pedig hétről hétre erőtlen kritikákkal, de fellengzős jelzőkkel is tartósítják a dagonyás állapotot. Ilyen lizenc, amolyan akadémia, folytonos edzőváltások, örökös ábrándoztatás – és semmi nem változik a színvonalban. Mert a nézőszám a fontos a tévében – a nézőtér szotyis lelkesei pedig főjenek az igénytelenségben. Az olimpia hetében a 11 gólt hozó forduló, a komoly nemzetközi megmértésre már tartósan alkalmatlan csapatok, Videonostól és Lokistól, kérlelhetetlen igazolás: az utánpótlás és a mai versenysport számos területe inkább és jobban érdemli a támogatást, mint a labdarúgás.

Bizony való is Weöres Sándor költői játéka; jobbára vitézlászlók, paprikajancsik, boldistók módján bolyongunk a világban, és Pávaszemként vágyakozunk a Holdbeli csónakos szerelmére. Aztán az önámítás vége a keserű ébredés: vissza a földre Ukkonvárába, mert fababák módjára bábosládába azért mégse kívánczunk. Tőkés László „mesebeli királyfinak” mondta Basešcu elnököt; talán rajzfilmes családi indíttatás nyomán Matolcsy Györgyöt is folytonos mesemondó kényszer vezeti. Hetente írja kétharmados dolgozatait a *Heti Válasz*ba, világi tudományosságának igazolásaként szemlézi az amerikai szakirodalmat, cikkeinek végére fennkölt sorokat kanyarít példamutató voltunkról. Magyar tündérmeséről beszél az amerikai televízióban, s győztes harci jelentéseket szónokol brüsszeli tárgyalásairól. Gazdasági miniszterként ül Felhő kakukkvárában, s hogy annyi döntést, intézkedést tódozni-fódozni muszáj, jelzi: talányos, hogy miniszterelnöke miért nem temperálja alá magasröptű fantáziáját.

CSILLAGÖSVÉNYEN. Nagy fa, nagy árnyéka – mondja Pesti Sándor, és sorolja Orbán Viktor és a Fidesz-politika ellenmondásai között a nemzetegyesítés-politika abszurditását. Nem említi, hogy másfél évtizede immár Orbán Viktor jóváhagyásával, Tőkés László hangszerelésében Erdély ügyében Németh Zsolt koncertmesterkedik. Miközben az már egyházon belül éppúgy, mint RMDSZ-en és határon kívüli is látnivaló volt: a volt református püspök nárcisztikus személyisége bomlasztja a szervezeti együttműködések. Évtizedes RMDSZ-beli civakodás, kellelés után Tőkés László Szász Jenővel szervezte a székely holnapot. Utóbbi korábban lázas ambíciójában már a román párt képviselőjeként is indult választáson. Aztán Tőkés és Szász összeveszett, s így szakadt tovább, ami összetartozik. Időközben Kövér László vadászskürttökkel kezdett szólózni Szász Jenő üdvöztető voltáról – természetesen a nemzetegyesítés fennkölt programjának jegyében. Kövér Nyirő ügyében megvilágosodott, de tán tanácsadójának figyelmeztetnie kéne: örökös Erdély-autózása közben egy szál virágot elhelyezhetne Kós Károly sírján Kolozsvárott, vagy Tompa László hantján Udvarhelyen, netán egy kavicsal tiszteleghetne Harag György emléke előtt a vásárhelyi zsidó temetőben. Egyikőjük sem kisebb szellem Erdély életében, mint Nyirő József volt, különös tekintettel elgyávult parlamenterkedésére. A hangzavaros napok elcsöndesedtek – és Csaba királyfi népe a porlasztás ellen szavazott. Rugonfalván az ünnepség előtt tapintatosan átnyújtottak egy cédulát: a *Székely himnusz* sorait olvastam róla, de: egy versszakkal bővítve. Kérdőn néztem az atyafira, tekintetemből is értett: „Mi így szoktuk énekelni. Mert nem sajnálhatjuk magunkat a porladásban, hanem megírtuk, és szólítjuk magunkat a közös bizakodás és a Remény strófájával.”

*(Két esztendeje, napokkal a hazai választás után, a Székely gyorsal utaztam, s a román vasúti és belügyi szervek figyelmessége jóvoltából órákat késett az Arad–Déva–Brassó–Csikszere-
da vonalon futó Nohab-szerelvény. Remélték a balgák, hogy majd erdélyi honfitársainkban az éjszaka mélyén elapad a lelkesedés, mertbogy a román vasútiak nem óbajtották tájékoztatni a várakozókat. Rosszul számoltak, mert kilencven év se volt elég, hogy megismerjenek bennün-
ket – a várakozás és a remény ki nem apad a magyarból. Így hát a szerelvény utasainak szá-
raz és boros kedvű véleményében alaposan pácolódbattam. Lélekindító változatosságban. Sokan
az erdélyi rokon, ismerős közérzetét mint diplomáciai tapasztalatot közvetítették. Itt csak any-
nyit: Tökés László és Szász Jenő székelymentő próféciját kevésé éltették, s némelyek a Fidesz
távolsági vezérkedését is jelzősítették. Mondhatom: életem kivételes utazása megrendített. Ettől
felbátorodva a szeredai szálloda halljában tisztelettel megszólítottam Németh Zsoltot. Hatalmas
és tanulságos napom nyomán említettem: olyan hangulatban éltünk húsz órán át, hogy neki és
politikustársainak érdemes volna majd vonaton is utazni pünkösöd ünnepére. Hűvösen válaszolt:
utazott ő már ide vonaton húsz éve vagy régebben. Én meg negyven esztendeje is már; vála-
szolhattam volna. Sietősen elköszöntem. Mondhattam volna: húsz, de még tíz éve se robogott
Somlyóra a különvonat. Elnémultan a politikus siketségén. Kudarcos lelkesültség-tapintatom
nem hatott. Mondanom kellett volna: tessék meggyőződni egyszer, a közvélekedés a Fidesz
Erdély-megosztó politikájával nem ért egyet! Idő múltával a magasból politikus már nebezen
tekint alá, szívvel különösen nebezen. Mert a praktikum és az elfogultság vezetí sokszor, és
lassan így kopik el belőle a valóság érzete. És majd csodálkozik: kikopott az Időből. Felhő Ka-
kukkvarában Mária is másképp könnyezik...)*

SÁRGA CSILLAG. Napon fonnyadt, keserű ugorkaszegzon. Nyitom a tévét, olvasom a lapot, hallgatom a rádiót és mintha apokaliptikus világ szakadna ránk. Az angol bul-
várlap szenzációja: Magyarország egy zsidógyilkost rejteget! Aztán szivárognak a tények:
évtizedeken át büntetlenül Kanadában élt. Tüntetését hirdet a hazai zsidó szervezet, ér-
keznek az európai zsidó fiatalok tiltakozói... A hírekkel pedig a kérdések sorjáznak. Az
örökös nyomkereső Wisenthal Központ és Efraim Zuroff, a Eberség Világítótornya mi-
ért nem kezdeményezte letartóztatását évtizedeken át? A kassai bíróság a háború után
halálra ítélte. És Szlovákia hatósága miért nem nyomozott utána? Amikor visszatelepe-
dett, Kuncze Gábor belügyér emberei, Nikolits titkosszolgái hogyhogy nem leplezték
le? Nincs válasz. Az ügyészség tavaly ősz óta a beadványra miért lapított. Lapított,
s még ma is sunyítja a 2006. október 23-ai bestialitás számos drámáját, mert a rendőr-
ség és bíróságok mellett számos ügyészi, katonaugyészi „kolléga” érdekeltségét kíno-
s tisztázni, s majd az idő elfelejteti. A Rádió-láger parancsnoka is szolgál változatlanul.
A Sun-cikkre persze azonnal mozdultak. S miért most lobbant az éberség? Mert így
visszhangos a vád: Orbán Viktor országa rejtegeti a náciakat! Minő véletlen: másnap
Áder János köztársasági elnök Izraelbe látogatott.

Két-három nap hírzuhataga: Elie Wiesel visszaadta csillagos kitüntetését; a fedetlen
antiszemita és cigányellenes pártalakulat egyik vezetőjének származása válik ropogtat-
ni való médiapótlékká. Zsidó temetőben vandálok jártak; haláltábori metaforával szájal
a korábbi, retorikafogyatékos államtitkár. Akit két éve már a parlamentből leszázalékolva
kellett volna nyugdíjba tesséklni. Örökös felülvizsgálattól is eltiltva! Valami szenátusbeli
amerikai Budapesten antiszemita voltunkat vizsgálja. De hogy az USA-ban hazabeszélő
uszító hírportál működhet, és náci alakulatok menetelhetnek – az a szabadság biztosíté-

ka! Nem lanyhul a folyam: a zsidókat szállító MÁV ellen és az OTP ellen a perek változatlanul folynak az USA-ban. Gerő András Széchenyi-díjas történész kutatásának új tényeként és monumentális gondolataként leantiszemitázza Romsics Ignácot; ilyen tudományos magasztal nyomán igazán akadémiakusság dukál, ha már a Mű, a művek nem íródnak. Folytassam? Nem folytatom, csak kérdezem: 1944-ben az amerikai légierő miért nagyanyámék Burgundia utcai házát felezték meg ahelyett, hogy az Auschwitzba vezető síneket roncsolták volna? Mert az USA elnöke és munkatársai már tudtak a szörnyűséges pokol üzemeléséről. Amit Obama elnök ismereteivel ellentétben, nem a lengyelek, hanem a németek működtettek. Mi történik most? A Holocaust rettenetének hétköznapi, filléres politikára való váltását éljük, szenvedjük. Országok, szervezetek, tudósi felsőbbséget maguknak vindikáló Minősítő Bizottságok osztályozzák a világot. Árja vagy zsidó – így szól a Rettenet szelekciós diktátuma. Most rasszista az, akit a felsőbbrendű országok, szervezetek és önjelölt személyek annak mondanak. Minden más igazság alacsonyabb rendű.

(Az idő mélyében keresem: mikor értesültem arról, hogy a zsidóság miféle dantei infernórt járt a második világháborúban? Egyszer, gyermekkoromban Burgundia utcai rokkant házunk régi lakásait és lakóit idézte fel édesanyám, és Sándorék nevét említette. Kivándoroltak Izraelbe, mondta röviden, és legyintett hozzá. Gesztusáról faggattam, de csak annyit mondott: innen a Simonffy utcai gettóba, majd Bécsbe hurcolták őket. Arany, ezüst tárgyaikat, értékeiket megőrzésre nagyszüleimre bízták. Vigyáztak is jobban, mint a magukéra, a pince zugában rejtették el. De nagyapa egy perzsa szőnyeget nem menthetett meg. Két „felszabadító” magához ragadta, s már indultak is az utcán, nagyapám kétségbeesetten utánuk szaladt, közelükbe érve hátulról a katona hóna alól húzkodni kezdte a felgöngyölt szőnyeget. Erre megfordultak, s aki nem szorította az értékes zabrárt, lövésre emelte fegyverét. Nagyapát az mentette meg, hogy az első háborúban Szibériai fagyoskodásának éveiben megtanult oroszul. Azonmód nyelvükön szólította a tolvajokat, s magyarázta a szőnyeg sorsát: nem az övé, zsidó ártatlanoké! A ruszki a puska-tussal arrébb lökte, s aztán vitték tovább a sajrét. Nagyapa nem nyugodott, a szovjet városi parancsnokságra is felment, hogy a szőnyeget visszaperelje, de elbessentették, csak nem nyomoznak egy szőnyeg után, háború van! Sándorék szerencsére megérkeztek, Bécsig vitték a debrecenieket, s javuk hazatért. Nagyapa darabonként visszaszámolta a rá bízott értékeket, s elmondta a szőnyeg történetét. Sándorék köszönetképpen feljelentették nagyapát, mondván: eltulajdonította perzsájukat!! Nagyapát többször idézték a rendőrségre, míg tanúkkal igazolta becsületét. Megaláztatását soha nem idézte fel, még családi körben sem. Örökre elnémitotta a fájdalom. Hazatért a ház tulajdonosa, Horváth Vili bácsi vaskereskedő is. Rá úgy emlékezem, hogy amíg nem államosították a házat, jóvoltából szép édeni kis udvarban éltünk. Játszási teriünket ugyan szűkösen éreztük, de virágos ágyások, bokrok, gyümölcsös kert, és a vörös salakkal borított első udvar előkelő otthoniasságba emelte életünket. A tulajdon bece és méltósága! Vili bácsi igényét, nemes voltát sokat magasztalták szüleim. Vili bácsival családi-baráti mindennapiságban éltünk; nagyszüleim erkölcsi szigora vele kapcsolatban még engedett is, természetesnek vették: felesége, Ottilia néni öregecske és beteges lévén, Vili bácsinak szeretője van, Erzsike néni. Hetente többször azért tért későn haza, mert nála időzött. Öt-batéves gyermeknek is úgy beszéltek Erzsike néniről, mint házunk családtagjáról. Vili bácsi kedves, szeretetet sugárzó lényé együttléteink légkörét meghatározta és haláláig őrizte. Megburcolásáról nem beszélt, hordozta magában a tragédiát és tudta, hogy kik a bestiák. S ahogy az ő mackós vastag lencsés, szemüveges, ősz alakja felmerül előttem, vele lépdél Arató Kati néni, anyám barátnője, aki 1956-ban családjá-

val Kaliforniába vándorolt, s egy életen át leveleztünk velük. Ha Európában jártak, és útban régi otthonuk, Hajdúbadbáz felé indultak, hozzánk mindig betoppantak, a szeretet egymás iránt soha el nem fogyott. És drága színházi barátaim! Barátságunk tíz esztendejében hány száz órát átbeszélgettünk Ruttkai Évával, s majd csak halálos ágyán említette háborús rémtitkait. De visszagondolva a Játék élet-halál téjében, szerepeiben sokszor megélte. Drága Harag Gyuri: a halál torkából egy orvos mentette meg a lágerben; vitamin injekcióval marasztotta életben a harminc kilóra fogyott tizenkilenc éves ifjat. Odalett ifjúságáról egyszer, nagy kérdésemre, beszélt néhány mondatban. Madách, Gorkij, Csehov, Süttö András, Székely János műveit sorsán át égette színpadra önnön élet-halál küzdelmét és a XX. század retteneteit. Nekem ők a Szenvedés sosem haló mártírjai! Némaságuk nyomán kezdtem érteni a Csöndben születő drámát, a Drámához méltó-felérő megrendülést, vele Pilinszky János költészetét is. „És fölzúgnak a hamuszín egek. / Hajnalfele a ravensbrücki fák. / És megérik a fényt a gyökerek. / És szél támad. És fölzeng a világ. / Mert megölbették hitvány zsoldosok, / és megszűnhetett dobogni szíve – / Harmadnapra legyőzte a halált. / Et resurrexit tertia die.” [Harmadnapon]).

FÖLDÖN JÁRT CSILLAGOK – (Tűnődés Csanádpalotán – július 28.) „Gyere apánkhoz!” – így szólt Agárdy Gábor Sinkovits Imréhez az 1994-es esztendő májusának 28. napján délután, midőn a Nemzeti Színház kis csapatával tisztelegni érkeztünk Kelemen László sírjához. Eljöttünk Csanádpalotára, mert szólított bennünket Kelemen László apánk, s vele az az Ádók István és Hajas László vezette lelkes, helybéli társaság, amely arról álmodott, hogy a település jeles halottjának emlékét éltető hagyománnyá emeli.

Itt álltunk egykoron, s a hantnál a magyar színjátszás legnagyobbjai tisztelegtek. Megköszönvén Kelemen László uramnak azt a bátorságot, hogy az 1790-es esztendő őszén a német és latin nyelvbe szorított életünkben a megmaradás életre-halálra menő JÁTÉK-át, a színházat hivatalossá emelte Budán a Várszínházban, és Pesten a Rondellában. Mert Kelemen László, talán-talán Párizst is megjárva, a reménytelen-ségbe süppedt magyar életben elhatározta, hogy esténként anyanyelvünkön, és komédiás lélekkel ébreszti a magyart! Századok kudarcai nyomán Kelemen László a feltámadás műfaját, császári szorításban, játszó társaságával a szabadság élményét, a jóhírt és az örömet képviselte.

Itt álltam egykor színész-barátaimmal, s főhajtás közben széttelítettünk: besüppedt sírokat, málladozó templomocskát, gyommal felvert, elvadult és sivár tájat láttunk... Feltámasztható-e Kelemen László-emléke, kérdeztük akkor magunktól és egymástól. Hatalmas tapsos sikerünk nyomán itt hagytuk adományunkat, s vittük magunkkal a reményt, hogy Csanádpalotán az ugaros temetőből élet sarjad, mert szívbeli emberek gondoskodnak első direktorunk feltámasztásáról.

S most, tizennyolc esztendő múltán újra itt állok immár behavazott hajjal; itt ebben a gyönyörűséges kertben, és betölt a bizonyosság: a csanádpalotaiak beteljesítették álmutkat. Mert Kelemen László születésének 250. évfordulójára a városka elhíresült ligetévé szépítették Kelemen apánk örök lakhelyét. Olyan szent helyé lett ez a park, ahol van okunk tűnődni a múltról és a holnapról is. Mert Kelemen László kis társasága idővel szétszéledt, viszálykodott, újra társult, aztán elmúltanak a közös ambíciók... – de rájuk és visszatekintve jöttek újabb nemzedékek! Örökösen szekéren rázódtak, Kassától Budán

át Kolozsvárig járták a hazát, de állandó otthonra nem találtak. Mígnem Földváry Gábor szívós építő ereje beteljesült: és 175 évvel ezelőtt megnyílt a Pesti Magyar Színház! Azt is igazolván: Kelemen László küzdelme megigazult. S most, ama adventes kis csapatból eltávozott, nagy játékosbarátaink képviselőjében is érkezett Rubold Ödönnel is tünődhetem: hol is van sorsunk háza, a Nemzeti?

...Hol keressük?

1837. augusztus 22-én a Kerepesi úton életre ébredett a Ház. S Árpáddal ott állt a színpadon a Napszámos, aki kétkezi munkájával adta lelkét a csodapalotába. A Rágalom, a Gúny, a Részvétlenség, a Megvetés démona is feltűnt Vörösmarty játékában, de Színésznőként Lendvayné asszony századoknak kiáltá: „Reményelek, s bízom nemzetem” szívében: / ’S bú, gond között bár, vég leheltemig / Csak ezt kiáltom: éljen a’ hazai!” Az Irigység kísértő árnyát Szigligeti úr játszotta, ki darabjaival és mindeneként évtizedeken át a Nemzeti szívétemét jelentette. Ravatalánál bizony igazul hangzott: midőn az országnak nem volt miniszterelnöke, igazgatóként legrágalmazottabb ember volt a hazában.

Krúdy Gyula bátyánk jól írta volt: Kelemen László óta súlyos kövek nyomják a földön járt csillagok sírját, s mégis, kísértő árnyként visszajárnak az öreg épületbe. Álmodjuk hát a tegnapi, ősi Házat, hol pislákoló mécsesek rivaldája előtt Gertrudis koronájával ékesen feltűnik Laborfalvi Róza; aki azon a szent márciusi napon kokárdát tűzött Jókai Mór mellére. A zenekari árokban Erkel Ferenc dirigál, s hogy viszályúzó diadalis kórusa is elhangzott a ’48-as forradalom ünnepi estéjén, a Hunyadi László évekre tiltott mű volt a nemzet színházában. Amint Katona József *Bánkja* is, akinek játszója, Egressy Gábor is az álomi színpadra lép, egykor koszorút fonva poétacimborája, Petőfi a „mél-tánylás időjét” jövendölte neki. A költő Debrecenben rajongotta színi kisasszonya, Prielle Kornélia immár őszén tipeg a színre, s vele jönnek a Nagymamák. Végén a sornak Tolnay Klári, aki kék eleganciájában mosolyos tekintettel szólásra vár, mert zúg a taps! Krudélis varázslóink! Földön járó csillagok! Istenem, de jó, hogy annyi gyötrelmünkben velünk és közöttünk élnek, és megváltásunkra játszanak! Paulay Ede úr direktorként is koszorúzott: Madách *Tragédiájával* és a *Csongor és Tündével* sorsát formázta a Háznak. Mert sorsunk az örökös küzdelem és a bujdosásban is mindig-keresése az aranyalmafának, amiről glóriásan álmodhatunk a szent Házban.

Nemzetünk Déva vára: Nemzeti – még nem omlik, de 1908-ban már kezdetét veszi a bujdosás. Jászai Mari sistergi átkát: az Úristen rostáján egyre sűrűbben átpotyogó igazgatókra és a hodályteremre. De Gertrudis királynősége és Phaedra szenvedélye az ő fenséges voltában betölti a népszínházi teátrumot is. Tudós Hevesi Sándor Shakespeare- és Molière-ciklusával, megújított *Tragédia-* és *Bánk-*értelmezésével egy évtized után gyalázatos kiűzetésre ítéltetik; de most szemüveges félszegségében ott áll a színpad karneválosai között. És érkezik komoran Németh Antal, aki Tamási Áronnal, Németh Lászlóval, Márai Sándorral és az ifjú Hubay Miklóssal új nemzedékeket avatott. Vérzivaros időkben is a Ház becsületét védte Németh Antal, de 1945 után örökös száműzetés a sorsa. Amint nem gondolta Timár József sem, hogy VII. Gergely keserve rajta is beteljesedik, midőn a *Szózat*tal egy Jobb kort jövendölt az 1950-es szilveszteren. Mert zsarnokságban egy mondat is drámává izzhat, ha a szabadság óhaját szikráztatja fel. Jávor Pált Sopronkőhida se igazolta újra a Házba, 1946-ban Amerikáig menekül, és csak meghalni tért haza.

Örökös tagok és örökös száműzöttek...

A háza háza hazátlanodik... – az épület még áll, de lelke fogyatkozik. A géniusz Somlay egy petúri este után a bestiális világnak is örökös jóéjszakát mond. Bessenyei száműzött Kossuthként a *Fáklyaláng* záró, turini képében köszönti a magyarság küldötét, az örök ragaszkodás bolyongóját, Józsa-Biharit. Bessenyei majd Dózsa és Galilei életetője 1956 lázas évében, október 23. fényes napján a Bem téri ünnepen egybeforrasztotta a színház és a nemzet álomi szabadságát. Amint Sinkovits Imre is, aki a Petőfi tértől Ádámként járta a magyarság tragédiájának és képtelen örömeinek színeit. Mígnem kisebbségi jajkiáltását már az adventi Nagyromlás szakadéka fölött, Árvai Réka–Kubik Annát magához vonva énekelhette: „Nekünk a legszebbik estét feketeszínre festették...” Feketeszínűek gyakran a nappalok is. Ahogy szakad a lélek, úgy szórványosodik a nemzet, vele a Nemzeti: nemtőként Szörényi Eva évtizedeken át versekkel éltette Amerika és a nyugati világ magyarjait.

És rombolják, robbantják a Házat akkor is, amikor nem építik. Egykor boldogtalan stazista pártfelügyeli a művészi, így a színi életet is; talán ezért: különös ambíciója és uralmi játéktere a Ház, amelynek számkivetettsége 1964 után folytatódott. A Lélek pedig tovább sorvadt, enyészett. Örökös hatalmi viszályok benne; Gellért Endre Móricz, Illyés és Csehov korszakos rendezője, sokáig a társulat lelke, már korábban egy liftaknában végezte életét. Major Tamás ördögi Tartuffe – a bolsevik évtizedek cégéres életművésze, leahagyván magáról a pártot, komédiás-maszkját bohócra váltja- és tovább áll. Kállai Ferenc marad – ezért lett áruló. Mert sorsunk kérdéseit tagadva, a minőség bővületében már az esztétikai cukrászművészek diktatúrájának korába érkeztünk. És a Rontás kívülről már tervszerűen munkál, a Rágalom, a Gúny, a Megvetés, a nemzetpizskítás programosai és politikus- démonai lankadatlanok. S mára odajutottunk, hogy állnak a falak, de a Lélek- és Szeretet-fosztott Ház sorsunkról nem beszél. Mert a Régi építők tudták, amit a Duna parti maiak nem: színpad és nézőtér mindig stílusok változatosságában a szellem és a lélek által válik közösségi otthonná, vagyis nemzeti sorsunk házává.

Sorsunk háza: Nemzeti. Hol keressük? A Nagy Romlás alatt? A szívekben Sepsiszentgyörgytől Kassán, Pest-Budán és Bécsen át a tengeren túli nagyvilágba tekintve?

Pislákoló fények világolják a feslett színpadot; s a homályból egyre jönnek az árnyak: Kelemen apánkat követve, első Hamlet-fordítónk, Kazinczy, aztán Széchenyi Istvánnal és Földváry Gáborral érkezik Vörösmarty, Bajza, Madách, Móricz Zsigmond, Tamási Áron, Karinthy Ferenc, Németh László, Illyés Gyula, Örkény István, Hubay Miklós...; Füstös bácsi, az örök szerepkihordó mintha indulna a művészurakhoz és hölgyekhez. Sík Ferenc Sütő Andrást tessékeli, és feltűnnek s színész-árnyak; Megyery uram – tintásüveg nélkül, a monumentális Cyrano – Pethes Imre; Márkus Emília még Tünde-ként lebben. Száz női alak szentivánéji fülledetségében Bajor Gizi mosolyog, Ványa–Maklár Zoltán kezében a befuccsolt pisztollyal, királynőségében Lukács Margit ragyog. Agárdy úr táncos lábbal toppan elő, Raksányi Kutya poharát emeli, mert kétségbeesett ugatását be nem fejezheti! És jönnek, és gyűlnek az árnyak...; segédszínészek, kellékesek, ügyelők, díszletezők és fényország örök éjszakásai. Áldozatos munkások, ők is a nemzet nap-szamosai. Ádám, Bánk, Zetelaki Gábor – Bubik István sámándobját veri, egyre csak veri, hogy űzze a Rontás szellemét. ...És a sírbolti öreg színházteremben a 175 éves Tháliás gyülekezet lassan a rivalda fénykörébe lép, és első magyar tragédiánk, a *Magyar*

Electra szerzőjével, Bornemisza Péter imádságos áhítatával szólítja meg a reményes Holnapot: „Kérünk Úristen, tekints mireánk, ily nagy szükségünkben / Jusson eszedbe jó Magyarország az te jó kedvedben / És ne hagyj minket megnyomorodnunk semmi szükségünkben.”

Kelemen László apánk! Nyugodj örök nyugtalanságban – újabb századokra!

UTÓIRAT

1. A Nemzetközi Úszósövetség sajnálattal tudatja Aczél Endrével, a *Népszabadság* munkatársával, hogy korszakos gondolatmenetét alaposan megvizsgálta, de a 200 méteres mellúszás távját nem óhajtja bővíteni 201 méterre.
2. Tudatjuk Lendvai Pali bácsi bécsi lakossal és az általa is üzemeltetett európai hírhálózat, hogy a londoni olimpián pontszerző magyar sportolók is jutalomban részesülnek. Ilyenképpen az észak-koreai példát ebben sem követjük.

ABLONCZY LÁSZLÓ (1945) író, hírlapíró. 1991 és 1999 között a Nemzeti Színház igazgatója. Legutóbbi kötetei: *Árvai Réka csodái – Kubik Anna könyve* (2010); *Latinovits Zoltán élete, halála és feltámadásai* (2011).